

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XIX RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

OKTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 19-son (13-oktyabr, 2026-yil).– 191 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 9-oktyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

YOSHLAR MADANIY TAFAKKURINI TAHDIDLARDAN HIMOYA QILISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI: OILA, TA'LIM, MAHALLA VA MADANIYAT MUASSASALARI HAMKORLIGI

Abdurahimov Bobur Boqijon o'g'li

Namangan davlat universiteti o'qituvchisi

Namangan, O'zbekiston

Email: abdurahimovb65@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada globallashuv va raqamli makon sharoitida yoshlar madaniy tafakkurini turli tahdidlardan himoya qilishning institutsional mexanizmlari tadqiq etiladi. Yoshlarning madaniy tafakkurini shakllantirish va himoyalashda oila, mahalla, ta'lim muassasalari, kutubxona va axborot-resurs markazlari, madaniyat va san'at muassasalari, ommaviy axborot vositalari hamda yoshlar bilan ishlovchi tuzilmalarning o'zaro hamkorligi muhimligi asoslanadi. Maqolada "aniq xavf + mos institut + maqsadli mexanizm + o'lchanadigan natija" tamoyiliga asoslangan institutsional model taklif etiladi. Shuningdek, diagnostika, profilaktika, monitoring va korreksion-intervensiya funksiyalarini yagona tizimga birlashtirish masalalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar, madaniy tafakkur, institutsional mexanizm, madaniy immunitet, oila, mahalla, ta'lim, madaniyat muassasalari, media savodxonlik, monitoring, diagnostika, profilaktika.

INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR PROTECTING YOUTH CULTURAL THINKING FROM THREATS: COLLABORATION AMONG FAMILY, EDUCATIONAL INSTITUTIONS, MAHALLA, AND CULTURAL INSTITUTIONS

Abdurahimov Bobur Boqijon o'g'li

Lecturer, Namangan State University,

Namangan, Uzbekistan

Annotation. This article examines institutional mechanisms for protecting young people's cultural thinking from various threats in the context of globalization and the digital environment. It substantiates the importance of cooperation among families, mahallas, educational institutions, libraries and information-resource centers, cultural and arts institutions, mass media, and organizations working with youth in shaping and protecting young people's cultural thinking. The article proposes an institutional model based on the principle of "specific threat + appropriate institution + targeted mechanism + measurable outcome." It also examines the integration of diagnostic, preventive, monitoring, and corrective-intervention functions into a unified system.

Keywords: youth, cultural thinking, institutional mechanism, cultural immunity, family, mahalla, education, cultural institutions, media literacy, monitoring, diagnostics, prevention.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i19/n17>

Kirish

Yoshlar madaniy tafakkurining shakllanishi faqat birgina ijtimoiy institut faoliyati bilan cheklanmaydi. Shaxsning madaniy dunyoqarashi oiladagi tarbiya, ta'lim jarayoni, mahalla muhiti, kitobxonlik, san'at, ommaviy axborot vositalari, raqamli makon va tengdoshlar munosabati orqali kompleks ravishda shakllanadi.

Shu sababli globallashuv sharoitida yoshlar madaniy tafakkurini himoya qilish masalasini faqat "zararli ta'sirni cheklash" sifatida tushunish yetarli emas. Zamonaviy yondashuv yoshda tashqi ta'sirlarni mustaqil anglash, baholash va ularga nisbatan ongli munosabat bildirish ko'nikmasini shakllantirishni nazarda tutadi.

UNESCOning madaniy xilma-xillik bo'yicha yondashuvlarida ham madaniy xilma-xillikni saqlash boshqa madaniyatlar bilan muloqotni inkor etish emas, balki ochiqlik va muvozanat tamoyillarini uyg'unlashtirish bilan bog'lanadi [1].

Institutsional himoya tushunchasi

Institutsional himoya — yoshlar madaniy tafakkuriga ta'sir etuvchi xavf va tahdidlarning oldini olish, ularni aniqlash, tahlil qilish va zarur profilaktik choralarni amalga oshirishga qaratilgan ijtimoiy institutlarning o'zaro bog'langan faoliyat tizimidir.

Uning asosiy xususiyati alohida institutlarning parallel faoliyat yuritishi emas, balki ularning yagona maqsad va natija asosida hamkorlik qilishidir.

Shu nuqtai nazardan quyidagi konseptual formula taklif etiladi:

aniq xavf + mos institut + maqsadli mexanizm + o'lchanadigan natija.

Masalan, axborot manipulyatsiyasi muammosi mavjud bo'lsa, ta'lim muassasasi, kutubxona, OAV va yoshlar bilan ishlovchi tuzilmalar media savodxonlik va manbani tekshirish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Oilaning institutsional roli

Oila yoshlarning madaniy tafakkuri shakllanishidagi birlamchi ijtimoiy muhit hisoblanadi. Oilada til, muloqot madaniyati, kitobxonlik, milliy bayramlar, urf-odatlar, tarixiy xotira va san'atga munosabat shakllanadi.

Shu sababli oilaning vazifasi faqat yoshlarni tashqi ta'sirlardan cheklashdan iborat bo'lmazligi kerak. Muhim vazifa — yoshga turli madaniy ta'sirlarni mustaqil baholash imkonini beradigan ichki mezonlarni shakllantirishdir.

Bunda oilaviy media savodxonlik, ota-ona va farzand o'rtasidagi madaniy muloqot, birgalikda kitob o'qish va madaniy tadbirlarda ishtirok etish samarali vositalar sifatida namoyon bo'ladi.

Mahallaning roli

Mahalla yoshlarning kundalik ijtimoiy muhitini shakllantiruvchi muhim institutlardan biridir. Uning imkoniyatlaridan yoshlarni faqat nazorat qilish uchun emas, balki ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, madaniy muloqot va foydali tashabbuslarni rivojlantirish uchun foydalanish maqsadga muvofiq.

Mahallada yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, mahalliy tarix va madaniy merosni o'rganish, kitobxonlik, san'at va ijodiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash madaniy immunitetni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muhim jihat shundaki, yoshlar bunday tadbirlarning oddiy tomoshabini emas, balki bevosita tashkilotchisi va ishtirokchisiga aylanishi kerak.

Ta'lim muassasalarining imkoniyatlari

Ta'lim tizimining vazifasi yoshlarni faqat akademik bilim bilan ta'minlashdan iborat emas. Ta'lim jarayonida axborotni tahlil qilish, dalil va fikrni farqlash, madaniy hodisalarga tanqidiy yondashish, tarixiy xotirani anglash va estetik mezonlarni shakllantirish imkoniyatlari mavjud.

Masalan, tarix fanida tarixiy xotira va madaniy meros, adabiyotda badiiy-estetik tafakkur, ona tilida lingvomadaniy kompetensiya, informatika va raqamli texnologiyalar yo'nalishida media va raqamli savodxonlik, san'at fanlarida estetik tahlil ko'nikmalari rivojlantirilishi mumkin.

Bunday yondashuv “madaniy tarbiya”ni alohida tadbirga emas, butun ta’lim jarayonining tarkibiy qismiga aylantiradi.

Kutubxona va ARMning roli

Kutubxona va axborot-resurs markazlari yoshlarning madaniy tafakkurini chuqurlashtiruvchi muhim institutlardan hisoblanadi.

Raqamli axborot oqimida qisqa va tezkor kontent ustuvor bo’lib borayotgan sharoitda chuqur o’qish, manbalarni qiyoslash, ilmiy va badiiy matnlarni tahlil qilish alohida ahamiyat kasb etadi.

Shuning uchun kutubxona faoliyatini kitob berish bilan cheklamasdan, “kitobxonlik klubi”, “munozara”, “muallif bilan uchrashuv”, “asar tahlili”, “podkast”, “raqamli loyiha” kabi shakllar orqali yoshlarning faol intellektual ishtirokini ta’minlash mumkin.

Madaniyat va san’at muassasalarining roli

Teatr, muzey, madaniyat markazlari, musiqa va san’at maktablari yoshlarning estetik tafakkurini rivojlantirishda muhim o’rin tutadi.

San’at yoshga qadriyatlarni faqat tushuntirib bermaydi, balki ularni obraz, kechinma va ijodiy tajriba orqali anglash imkonini beradi. Shu sababli madaniyat muassasalaridagi tadbirlarning samaradorligini faqat tomoshabinlar soni bilan emas, balki tadbirdan keyingi fikrlash, muhokama va ijodiy faoliyat bilan ham baholash lozim.

Masalan, muzeyga tashrifdan so’ng yoshlar tarixiy obyekt haqida fotoesse, video, podkast yoki taqdimot tayyorlashi mumkin. Natijada madaniy meros “tomosha qilinadigan obyekt”dan “anglanadigan va yaratiladigan madaniy tajriba”ga aylanadi.

OAV va raqamli media

Bugungi kunda raqamli makon yoshlar madaniy tajribasining muhim qismini tashkil etadi. Shu sababli institutsional himoya faqat zararli kontentni kamaytirish bilan cheklanmasligi kerak.

Ikki yo’nalish parallel olib borilishi lozim:

birinchisi — xavfni kamaytirish: dezinformatsiya, manipulyativ kontent, kiberbulling va boshqa salbiy axborot ta’sirlarini anglash;

ikkinchisi — ijobiy muqobil yaratish: sifatli milliy-madaniy kontent, tarix, san’at, adabiyot, meros va zamonaviy ijodga oid jozibador raqamli mahsulotlarni ko’paytirish.

UNESCO yoshlarning media va axborot savodxonligini rivojlantirishda ularni nafaqat axborot iste’molchisi, balki faol ishtirokchi va kontent yaratuvchisi sifatida jalb etishga e’tibor qaratmoqda [2].

Institutsional hamkorlik modeli

Yoshlar madaniy tafakkurini himoya qilishning samarali institutsional modeli quyidagi zanjir asosida shakllantirilishi mumkin:

Oila → Mahalla → Ta’lim → Kutubxona/ARM → Madaniyat va san’at → OAV va raqamli media → Yoshlar tashabbuslari.

Ushbu institutlarning har biri alohida funksiyani bajaradi:

Institut	Asosiy funktsiya
Oila	Qadriy asos va dastlabki madaniy tarbiya
Mahalla	Ijtimoiy qo’llab-quvvatlash va jamoaviy muloqot
Ta’lim	Bilim, tahlil va tanqidiy fikrlash

Kutubxona/ARM	Chuqur o'qish va manba bilan ishlash
Madaniyat va san'at	Estetik tafakkur va madaniy meros
OAV va raqamli media	Axborot muhiti va media savodxonlik
Yoshlar tashabbuslari	Ijtimoiy faollik, ijodkorlik va liderlik

Mazkur tizimda hamkorlikning samaradorligi tadbirlar soni bilan emas, balki yoshlarning bilim, munosabat, ko'nikma va xulq-atvoridagi o'zgarishlar bilan baholanishi lozim.

Diagnostika va monitoring

Institutsional mexanizmning muhim qismi diagnostika hisoblanadi. U orqali yoshlarning qaysi yo'nalishda ko'proq qo'llab-quvvatlashga ehtiyoji borligi aniqlanadi.

Diagnostika quyidagi ko'rsatkichlarni qamrab olishi mumkin:

- axborot manbalarini tekshirish qobiliyati;
- milliy-madaniy qadriyatlarni anglash darajasi;
- kitobxonlik va ilmiy manbalar bilan ishlash;
- san'at asarlarini tahlil qilish;
- tarixiy va madaniy merosga munosabat;
- raqamli muhitdagi mas'uliyat;
- madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi.

Monitoring esa ushbu ko'rsatkichlarning vaqt davomida o'zgarishini kuzatish imkonini beradi.

Shu asosda quyidagi sikl taklif etiladi:

diagnostika → sabablarni tahlil qilish → profilaktika → ijobiy muqobil yaratish → qayta diagnostika.

Yoshlarning o'zini mexanizmga jalb etish

Institutsional himoya mexanizmining yana bir muhim jihati — “yoshlar uchun yoshlar” tamoyilidir.

Yoshlarni faqat tarbiyaviy tadbirlarning tinglovchisi sifatida emas, balki media volontyor, kitobxonlik yetakchisi, madaniy meros targ'ibotchisi, muzey volontyori, raqamli madaniyat targ'ibotchisi yoki ijobiy kontent yaratuvchi sifatida jalb etish ularning subyektlik pozitsiyasini kuchaytiradi.

Bunday yondashuvda himoya tashqi nazoratga emas, ichki madaniy immunitetga tayanadi.

Xulosa

Yoshlar madaniy tafakkurini tahdidlardan himoya qilish ko'p institutli va tizimli yondashuvni talab qiladi. Oila qadriy poydevorni, ta'lim tahliliy fikrlashni, mahalla ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni, kutubxona chuqur o'qish va manba bilan ishlashni, madaniyat va san'at estetik tafakkurni, OAV va raqamli media esa media savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy xulosani ilgari surish mumkin:

yoshlar madaniy tafakkurini himoya qilishning institutsional mexanizmi alohida tashkilotlarning parallel faoliyati emas, balki aniq tahdidni aniqlash, unga mos institutni belgilash, maqsadli ta'sir mexanizmini qo'llash va o'lchanadigan natijani baholashga asoslangan integrativ tizimdir.

Mazkur mexanizmning konseptual modeli:

aniq xavf → mos institut → maqsadli mexanizm → diagnostika → profilaktika → monitoring → o'lchanadigan natija ko'rinishida ifodalanadi.

Shunday qilib, yoshlar madaniy tafakkurini himoyalashning eng barqaror shakli tashqi cheklovlarni kuchaytirish emas, balki yoshlarning milliy-madaniy qadriyatlarni anglash, axborotni tanqidiy baholash, madaniy xilma-xillikni tushunish va mustaqil madaniy tanlov qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga asoslangan institutsional muhitni yaratishdan iborat.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. UNESCO. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. Paris, 2005.
2. UNESCO. Communication, Information and Youth. UNESCO, 2025.
3. UNESCO. Journey through the MILtiverse: Media and Information Literacy Toolkit for Youth Organizations. Paris, 2024.
4. UNESCO. Building Media and Information Literacy for a Resilient Uzbekistan. 2025.
5. UNESCO. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, 2003.
6. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. Harvard University Press, 1979.
7. Berry J.W. Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology. 1997. Vol. 46(1).

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**XIX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
MATERIALLARI**
2026-yil, oktyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 19-son (13-oktyabr, 2026-yil). – 191 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 9-oktyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.